

NŐK

KÉT ÉVFORDULÓ

A NŐK FELSŐFOKÚ TANULMÁNYAINAK SZÁZ ÉVE

SZÁZ ÉVVEL EZELEŐTT, 1896-BAN JELENTÉK MEG AZ ELSŐ NŐHALLGATÓK magyar egyetemen, és ötven évvel ezelőtt nyitotta meg az 1946. évi XXII. törvény a nők előtt valamennyi felsőoktatási intézmény kapuját. E tanulmányban áttekintést adunk a nők felsőfokú tanulmányainak száz évéről, az „egyetemi emancipációjukért” folytatott küzdelmekről, a nőhallgatók számának, arányának és képzési ágak közötti megoszlásának alakulásáról, a szükséges mértékben a nemzetközi összehasonlítás módszerét is alkalmazva.

Az előzmények

A nők felsőfokú tanulmányainak kezdetei a 19. század középső harmadára esnek, összefüggésben egyrészt a nők társadalmi-gazdasági helyzetében a kapitalizmus fejlődése során történt változásokkal, másrészt pedig a nők társadalmi és politikai egyenjogúságáért, művelődési jogaiért küzdő mozgalmakkal.

Az első női *college* 1837-ben létesült az Amerikai Egyesült Államokban. A következő évtizedekben számos más *college* alakult, majd a század második felében az egyetemek és a *college*-ok többségében fokozatosan megvalósult a koedukáció, és a nők az *undergraduate* képzés mellett a *graduate school*-okban is folytathattak tanulmányokat. Európában először az 1860-as években a svájci és a franciaországi, majd a nagybritanniai egyetemeken, az 1870–1880-as években pedig a többi nyugat-európai országban, valamint az észak-európai országokban nyíltak meg az egyetemek kapui a nők előtt.

A nők egyetemi tanulmányainak gondolata Magyarországon már a reformkorban és az 1848-as forradalom idején felvetődött, majd az 1867. évi kiegyezés utáni évtizedben – a női egyenjogúság megvalósítására irányuló törekvések szerves részeként – már határozottabb formában fogalmazódott meg a nők egyetemekre bocsátásának kívánalma. E törekvések azonban ez idő tájt nem vezettek eredményre, a konzervatív felfogás lényegesen erősebbnek bizonyult. Ez mutatkozott meg az első magyar orvosnő, Hugonnai Vilma oklevélhonosítási kérelmének az 1880-as évek elején történt elutasításában is. Az 1890-es évek első felében – a politikai életben bekövetkezett változásokkal, a liberális reformok előtérbe kerülésével összefüggésben – erőteljesebben jelentkeztek a nők művelődési jogainak kiterjesztésére, egyetemi tanulmányainak lehetővé tételére irányuló törekvések. E törekvéseket támogatta Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter is, aki a vonatkozó külföldi gyakorlat tanulmá-

nyozására is kiterjedő előkészítő munkálatok után 1895 őszén elérkezettnek látta az időt e kérdés rendezésére.¹

Az 1895. évi rendelet és a nők egyetemi tanulmányainak alakulása 1919-ig

Wlassics eredetileg – több forrásból is kitűnően – az egyetemek összes világi fakultását és a műegyetemet meg akarta nyitni a nők előtt, a minisztériumban ilyen értelmű rendelettervezet készült. Ferenc József azonban – akinek a dualizmus kora általános gyakorlatának megfelelően a fontosabb ügyekről az előterjesztést megelőzően referálni kellett – csak a nők bölcsészeti és orvosi karokra, valamint a gyógyszerészeti tanfolyamra való felvételével értett egyet. Az ily módon átdolgozott rendelettervezetet az uralkodó 1895. november 18-án hagyta jóvá, és ennek alapján Wlassics 1895. december 19-én *A nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályára léphetése tárgyában* leiratot intézett az egyetemekhez. A leirat szerint:

„Az önfenntartásra szorult, művelt, előkelőbb körökhöz tartozó nők szaporodása folytán mindinkább tért foglalt az a jogos felfogás is, hogy a kiválóbb tehetségű nőket a műveltségnek és tudásnak... alacsonyabb fokán álló életpályák kielégíteni alig képesek.” Ezért „a nők nem szüntenek meg arra törekedni, miszerint az állam a szorosabb értelemben vett tudományos pályákat is megnyissa részükre. És ki ne érezné, hogy a női nemnek elvi szigorral való elzárása a tudományos kenyérkereseti pályák egy részétől egyike azoknak a nagy társadalmi igazságtalanságoknak és méltánytalanságoknak, melyek a polgáriasságnak dicsőségét soha sem fogják képezni... Afelett pedig, hogy a nők a tudományos pályák sikeres elvégzésére szükséges ismereteket elsajátítani képesek, ez idő szerint kétség nem lehet, mert a művelt nyugati államokban e téren szerzett tapasztalatok azt igazolják, hogy a felsőbb tudományos ismeretek női hallgatói a kellő eredményt felmutatják.” Mindezek alapján „nem tartottam indokoltnak és méltányosnak, hogy ezen kérdés megoldása hazánkban további halasztást szenvedjen”, és ezért tartotta „az első határozott lépést megteendőnek”.²

A rendeletet követően az első nőhallgatók 1896-ban iratkoztak be a budapesti egyetemre. Számuk eleinte igen alacsony volt, és a 20. század első évtizedében is csak fokozatosan növekedett (lásd az I. táblázatot). A nők egyetemi tanulmányainak kérdéséről, e tanulmányok korlátozásáról vagy kiterjesztéséről ebben az évtizedben élénk viták folytak. A kormányzat Wlassics távozása után a korlátozás politikáját követte: az 1904. és 1905. évi miniszteri rendelkezések értelmében rendes hallgatókként csak a jelesen érett leányok nyerhettek felvételt, míg a jól érettek, valamint a háromnál nem több elégségest tartalmazó érettségi bizonyítvánnyal rendelkező leányok csak két, rendkívüli hallgatói minőségben elvégzett félév után letendő kollokviumok eredményétől függően válhattak rendes hallgatóvá.

Az 1910-es évek elejétől újabb és újabb kezdeményezések történtek a feminista mozgalom és más nőszervezetek, valamint a társadalom progresszív erői részéről a nők egyetemi tanulmányainak kiterjesztésére, elsősorban a jogi tanulmányok lehetővé tételére, a budapesti egyetem fakultásainak konzervatív többsége – az orvostudo-

1 Az előzményekre lásd Nagyné Szegvári Katalin – Ladányi Andor: *Nők az egyetemeken* c. munkájának I. fejezetét. (Felsőoktatástörténeti Kiadványok 4. Bp., 1976. pp. 5–25.)

2 Uo. pp. 28–29.

mányi kar kivételével –, valamint az Egyetemi Tanács azonban ezt ellenezte, és ennek alapján 1912-ben a kormányzat állásfoglalása is elutasító volt. A Feministák Egyesülete még ebben az évben újabb kérelmet nyújtott be a nőknek a jogi karokra és a jogakadémiákra való felvétele engedélyezése érdekében; a budapesti jogi kar ezúttal támogatta e kérelmet, az Egyetemi Tanács azonban ezzel nem értett egyet, és a minisztérium ennek megfelelően most is elutasító választ adott.³

I. TÁBLA

A nőhallgatók számának és arányának alakulása 1900–1917 között

Tanév	Humán- természettudományi		Orvostudományi		Gyógyszerészi		Képzőművészeti	
	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)
1900/01	62	4,6	25	3,5	-	-	55	28,7
1901/02	88	5,7	33	4,3	-	-	57	29,7
1902/03	117	6,6	37	4,3	2	1,0	55	29,1
1903/04	158	8,2	45	4,9	7	3,1	64	30,3
1904/05	139	7,3	42	3,9	12	4,5	78	32,4
1905/06	154	8,2	43	3,3	9	3,1	90	34,2
1906/07	161	8,9	54	3,5	18	5,4	88	32,6
1907/08	174	9,9	62	3,5	21	5,7	86	31,9
1908/09	168	10,4	63	3,3	18	5,1	104	35,5
1909/10	185	11,9	85	3,8	21	5,2	109	35,3
1910/11	181	12,2	121	4,8	25	5,7	101	32,6
1911/12	183	12,8	142	4,9	24	5,5	108	31,9
1912/13	206	14,3	176	5,3	32	7,2	149	37,2
1913/14	315	21,5	194	5,3	29	7,6	158	36,3
1914/15	321	28,2	245	10,3	27	18,2	134	48,6
1915/16	399	37,9	315	19,8	36	36,7	172	67,5
1916/17	526	47,4	467	28,1	46	51,7	223	76,4
1917/18	684	51,4	645	28,6	43	40,2	232	74,6

A) A nőhallgatók száma B) A nőhallgatók aránya

A nők száma a számukra megnyitott karokon, valamint a Képzőművészeti Főiskolán ezekben az években – a leányok középiskolai oktatása fejlődésének eredményeként is – gyorsabb ütemben emelkedett, a nőhallgatók száma és aránya azonban ekkor is lényegesen elmaradt a nyugat-európai országok mögött (lásd a II. táblázatot).

Az első világháború lényeges változásokat idézett elő a nők helyzetében, és ez megmutatkozott felsőfokú tanulmányaik alakulásában is. Az egyetemeken jelentős mértékben emelkedett a nőhallgatók száma, és – a férfi hallgatók nagy részének katonai szolgálata, a beiratkozott férfiak számának csökkenése következtében – még inkább az aránya. A világháború éveiben tovább erősödtek a nők egyetemi tanulmányainak kiterjesztésére, a nők egyetemi egyenjogúsítására irányuló törekvések. Ezt már az egyetemi fakultások nagyobb része is támogatta, és 1917 őszén – a bekövetkezett politi-

³ Uo. pp. 31–56.

kai változásokkal összefüggésben – a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, Apponyi Albert minisztersége idején is ennek megvalósítása mellett foglalt állást. Ez ügyben a VKM minisztertanácsi előterjesztést készített, amelyben javasolta az 1895. november 18-i legfelsőbb elhatározás hatályon kívül helyezésével a „nőknek az egyetemekre és a műegyetemre korlátozás nélkül való felvehetését”. A minisztertanács ezt 1917. szeptember 28-i ülésén elfogadta, és ennek alapján a VKM 1917. november 6-án az uralkodónak elküldte a vonatkozó felségfelterjesztést. Erre azonban válasz nem érkezett, és 1918 tavaszán, az újabb kormányváltozást követően már a VKM sem tartotta sürgősnek a nők egyetemi egyenjogúsításának megvalósítását.⁴

II. TÁBLA

A nőhallgatók száma és aránya néhány európai országban a 20. század első évtizedeiben (A művészeti főiskolák nélkül)

Ország	1909/10		1913/14		1917/18	
	A nőhallgatók száma	aránya	A nőhallgatók száma	aránya	A nőhallgatók száma	aránya
Ausztria ¹	766	6,7	818	6,4	1 555	15,7
Finnország	622 ²	16,5 ²	824	20,6	864	21,7
Franciaország ¹	3 830	9,3	3 208 ³	25,5 ³
Hollandia	728	13,5	931	14,3	1 220	16,2
Magyarország ¹	291	1,8	678	3,8	1 594	16,1
Németország	6 600	7,4	16 734	14,3
Olaszország	4 841	15,6	5 922	17,4	8 382	18,6
Svájc	2 635	23,7	2 587 ⁴	22,0 ⁴	2 284	18,0

1 Csak az egyetemek adatai

2 A Helsink-i egyetemre és a kereskedelmi főiskolára vonatkozólag 1910/11. tanévi adatok

3 1915/16. tanévi adatok

4 1912/13. tanévi adatok

A nők „egyetemi emancipációjára” a polgári demokratikus forradalom idején került sor: Lovászy Márton vallás- és közoktatásügyi miniszter – a minisztertanács 1918. december 3-i felhatalmazása alapján – december 7-én kiadott 206626/1918. sz. rendeletével a nők egyetemi felvételére vonatkozó korlátozó intézkedéseket hatályon kívül helyezve lehetővé tette, hogy a „nők ugyanazok mellett a feltételek mellett, mint a férfiak az egyetemek világi karaira, a műegyetemre és a jogakadémiákra beiratkozhassanak... és miután tanulmányaikat az érvényben levő szabályok szerint befejezték és a képesítő vizsgálatokat letették, részükre a képesítő oklevél kiadassék”. E rendeletet követően az 1918/19. tanév II. félévében a nőhallgatók száma tovább emelkedett.⁵

Az „egyetemi nőkérdés” a Horthy-korszakban

A Tanácsköztársaság megdöntése után a nők „egyetemi emancipációját” megvalósító 1918. decemberi rendelet – bár hatályon kívül helyezésére formálisan nem került sor –

4 Uo. pp. 56–69.

5 Uo. pp. 82–85.

gyakorlatilag hatályát veszítette, s így a nők felvételével kapcsolatban a korábbi korlátozások maradtak érvényben. Sőt, egyes karok az addigi rendelkezések „szigorúbb” alkalmazására törekedtek. Ebben a budapesti egyetem orvostudományi kara járt az élen, amely 1919. augusztus 26-i határozatában kimondotta, hogy mindaddig, amíg a háború folyamán a nőhallgatók javára történt eltolódások ki nem egyenlítődnek, újabb nőhallgatókat e karra ne vegyenek fel, a későbbiek során pedig csak azokat, akik 22. évüket betöltötték.⁶ Ezt a VKM is tudomásul vette, és e kar az 1925/26. tanévig egyetlen egy új nőhallgatót sem vett fel; a nők száma e karon 1925 őszén 11-re csökkent.

A nők felsőfokú tanulmányainak korlátozása azonban nyilvánvalóan ellentétes volt – a világháború utáni gazdasági helyzetet is figyelembe véve – a rendszer fő társadalmi-politikai bázisát alkotó középosztály egzisztenciális érdekeivel. Ezért a MEFHOSZ és a MANSZ 1923-ban beadványban kérte az összes fakultás megnyitását a nők előtt.

Beadványuk szerint a nőkérdés „alapjában véve gazdasági kérdés, gyökere az a tény, hogy korunk egyre nehezebbé váló gazdasági viszonyai között mind nagyobb lesz azon nők száma, kiket a férfiak többé nem tudnak eltartani... A nők kenyérkérdése a középosztályban vált leginkább érezhetővé. A gyakorlati pályák ma is nyitva állnak a nők előtt. De nem szabad elfelejtenünk, hogy ha az ügyvédnek, orvosnak, mérnöknek leánya elmegy gépíróleánynak, varrónénak vagy kalapos kisasszonynak, le kell mondania arról a társadalmi osztályról, mely őt születése szerint megilleti.” A deklasszálódás elkerülésére meg kell adni a lehetőséget arra, hogy „ha kereső pályára lépnek is, azért ne essenek ki a középosztályból. Ezt pedig ma elsősorban az egyetemi végzettség biztosíthatja... Szembe kell szállnunk azzal a reaktív szellemmel, mely elvakultságában az egyetemnek a nőktől való »megtisztítását« tűzte ki céljául és álpatriarchalis szemforgatással a női hivatás általuk soha el nem érhető virányaira utalja az egyetemre törekvő nőket.”⁷

E beadványt a VKM véleményezésre megküldte az egyes egyetemeknek. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem mindhárom világi kara nemleges álláspontot foglalt el. A vidéki egyetemek fakultásai – a debreceni orvostudományi kar kivételével – egyetértettek a nők felsőfokú tanulmányainak kiterjesztésével (a szegedi jogi kar azonban azzal a kiegészítéssel, hogy a nők jogi kari tanulmányainak lehetővé tétele nem jelentheti egyúttal a jogi életpályákra való minősítetttséget is). A Műegyetemi Tanács továbbra is ellenezte a nők felvételét a gépészmérnöki, a mérnöki és a vegyészmérnöki osztályokra, nem zárkozott azonban el a közgazdasági osztályra történő felvételükről, és többségi szavazással hozzájárult az építészti osztály javaslatához is, amelynek értelmében ha az oda felvehető hallgatók létszáma férfiakkal nem tölthető be, e létszám 5%-a erejéig nők is felvehetőek.⁸

6 Semmelweis Orvostudományi Egyetem Levéltára (a továbbiakban: SOTE L) O. K. 1919. augusztus 26-i ülés jkv.; N. Szegvári Katalin: *Numerus clausus rendelkezések az ellenforradalmi Magyarországon. A zsidó és nőhallgatók egyetemi felvételéről.* (Bp., 1988. pp. 105–113.)

7 Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) K 636–1923–155123., 1924–78157.

8 Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára (a továbbiakban: ELTE L) 1319/1923–24. B. K., J. K. 1924. június 4-i ülés jkv.; SOTE L O. K. 1924. december 16-i ülés jkv.; Csongrád Megyei Levéltár. A Ferenc József Tudományegyetem iratai: 317/1923–24. B. K., 470/1927–28.; J. K.; Budapesti Műszaki Egyetem Levéltára (a továbbiakban: BME L) M. T. 1924. március 14-i ülés jkv.; Kossuth Lajos Tudományegyetem Irattára. E. T. 1924. március 17-i ülés jkv.; Debreceni Orvostudományi Egyetem Irattára. O. K. 1924. február 6-i ülés jkv. és mell.; Hajdú-Bihar Megyei Levéltár. A Tisza István Tudományegyetem iratai. 1167/1923–24. etsz.; N. Szegvári: i.m. pp. 153–157.

A nők felsőfokú tanulmányainak kiszélesítését ellenző konzervatív körök véleményét Kornis Gyula 1925-ben *Nők az egyetemen* c. tanulmányában tudományos érvekkel – elsősorban a női lélek sajátosságainak elemzésével – is igyekezett alátámasztani.⁹

1926-ban Klebelsberg szükségesnek ítélte a nők felsőfokú tanulmányai kérdésének törvényi rendezését. Erre a leányközépfiskoláról és a leánykollégiumról szóló 1926. évi XXIV. törvényben került sor. E törvény 1. §-a szerint a leányközépfiskolának „az a feladata, hogy a tanulót... magasabb általános műveltséghez juttassa és ekként az egyetemi és általában főiskolai tanulmányokhoz szükséges szellemi munkára is képessé tegye”. A törvény 15. §-a értelmében a leányközépfiskolai érettségi bizonyítvány „úgy az egyetemre, illetőleg a főiskolákra való felvétel, mint pedig a minősítés tekintetében a fiúközépfiskola érettségi bizonyítványával egyenlő értékű”. E törvényjavaslat első tervezetében szerepeltek a leányok egyetemi felvételét illetően még egyes diszkriminatív rendelkezések (így pl. a 22 éves felvételi korhatár előírása), Klebelsberg azonban visszaküldte e tervezetet azzal, hogy abból ki kell küszöbölni minden egyenetlenséget, amely az egyetemre való felvételnél a nőket hátrányos helyzetbe hozná.

A törvény e paragrafusa ugyanakkor felhatalmazta a minisztert arra, hogy „a leányoknak egyes egyetemi karokra, illetőleg főiskolákra való felvételét rendeleti úton korlátozhassa. Az egyetemeknek és egyéb főiskoláknak a vallás- és közoktatásügyi minisztertől megszabott korlátozásokon túlmenő megszorításokat saját hatáskörükben nincs joguk életbe léptetni.” A törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint:

„A leányközépfiskola feladatának meghatározásában különös súlyt vetek arra, hogy ez az egyetemi tanulmányokhoz szükséges szellemi munkára is képessé tegye a tanulókat. Itt talán némelyek előtt még ma is megokolásra szorul az a kérdés, vajjon szükség van-e a nőeknek egyetemi képzésére? Több mint harminc év hazai s még hosszabb időre visszatekintő külföldi tapasztalat ugyan feleslegessé tehetné ezen a téren a vitatkozást, de mégis szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy nézetem szerint a nő szellemi alsóbbrendűségéről szóló felfogás nem megokolt. Abból, hogy a nő szellemi hajlamai eltérőek a férfi nemétől, nem következik, hogy képességei alsóbbrendűek a férfiakéinál... S ha tekintetbe vesszük, hogy a mai Európában is nőket nemcsak képviselőkké választanak, hanem miniszteri, államtitkári és egyetemi tanári székbe is emelnek, különös színben tűnnék fel az egész világ előtt, ha nyolcmillió ország létünkre szembe akarnánk helyezkedni az általános európai felfogással... A 15. § a magyar nőmozgalom régen sürgetett kívánságának tesz eleget, ami egyébként a többi európai állam joggyakorlatának is megfelel, amikor a leányközépfiskolai érettségi bizonyítványt egyenlő értékűnek nyilvánítja a fiúközépfiskolai érettségi bizonyítvánnyal az egyetemre és egyéb főiskolákra való felvétel és a hivatalokra való minősítés szempontjából. Azt a korlátozást is megszünteti, amely szerint a nők ezideig csak legalább jórendű érettségi bizonyítvány alapján nyerhetnek felvételt az egyetemre.”¹⁰

Ugyancsak 1926-ban Klebelsberg – véget akarván vetni a budapesti orvostudományi kar 1919 ősze óta folytatott túrheteretlen gyakorlatának – erélyes hangú leiratot intézett a Pázmány Péter Tudományegyetem Tanácsához, amelyben leszögezte, hogy

9 Kornis Gyula: *Nők az egyetemen*. (Napkelet 1925. pp. 60–69., 149–184.)

10 Magyar Törvénytár. 1926. évi törvénycikkek. (Bp., 1927. pp. 289., 292.)

az orvostudományi karnak „szabályokba ütköző, a törvényt és közérdeket sérti az az eljárása, mely a jogos és törvényszerű igények érvényesülésének gátat vet, amely megakadályoz a tanulásban olyanokat, akiknek erre hajlamuk, kedvük, alkalmuk, képességük van”. A miniszter felhívta az orvostudományi kart az 1926/27. tanévtől kezdve a nők felvételének lehetővé tételére, hangsúlyozva, hogy rendelkezésének pontos betartásához szigorúan ragaszkodik.¹¹

Az 1926. évi XXIV. törvény felhatalmazása alapján Klebelsberg 1927-ben rendeletben szabályozta a leányok egyetemi és főiskolai felvételét. Ennek értelmében a nők korlátozás nélkül felvehetők a bölcsészettudományi, a matematikai-természettudományi és az orvostudományi karokra, a gyógyszerési tanfolyamra, a Közgazdaságtudományi Kar kereskedelmi és mezőgazdasági osztályaira, valamint a műegyetem közgazdasági osztályára, felvehetők a református és az evangélikus hittudományi karokra is, továbbá a felvételi létszám férfiakkal való be nem töltése esetén a felvételi létszám 5%-a erejéig a műegyetem építési osztályára. Továbbra sem nyerhettek azonban a nők felvételt a római katolikus hittudományi karra, a jogi karokra és a jogakadémiákra, a műegyetem többi osztályaira, a Közgazdaságtudományi Kar közgazdasági és közigazgatási osztályára, valamint külügyi szakosztályára.¹² A nem a VKM felügyelete alá tartozó felsőoktatási intézmények közül a Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola, valamint az Állatorvosi Főiskola is zárva maradt a nők előtt.

Klebelsberg rendezni kívánta a nők magántanári habilitációjának kérdését is (ami a dualizmus korában két alkalommal is felmerült). 1927 szeptemberében ezzel kapcsolatban felhívta az egyetemeket véleményük közlésére, utalva arra, hogy „több külföldi ország a nők számára is lehetővé téve az egyetemi magántanári képesítés megszerzését, ezzel a legmagasabb tudományos minősítés megszerzésének útját a nők előtt megnyitotta”. Az egyes egyetemek illetve karok véleménye megoszlott e kérdésben, Klebelsberg azonban a nők magántanári habilitációjának lehetővé tétele mellett döntött, és 1928. június 6-i rendeletében az 1892. évi magántanári képesítési szabályzatot ilyen értelemben módosította.

E rendeletben a miniszter hangsúlyozta: „nem lehet komoly érvet az ellen felhozni, hogy azok a nők, akik... szakjukban oly fokú elmélyedést és tudományos eredményt mutatnak fel, mely férfi kollégáiknak már lehetővé tenné az egyetemi magántanári jogosítás megszerzését, attól ők nálunk – ellentétben a külföld legtöbb államával – tisztán női mivoltuk miatt elűtessenek”.¹³

Az 1926. és 1927. évi rendelkezéseket követően az 1933/34. tanévig a nőhallgatók száma fokozatosan – 1925/26. és 1933/34. között több mint 40%-kal – növekedett. Arányuk azonban – a felsőoktatás egészét tekintve – csak kismértékben nőtt (lásd a III. táblázatot), és nem érte el a nők egyetemi felvételét nem korlátozó európai országok többségének szintjét (lásd a IV. táblázatot). A nőhallgatók nagy többsége tovább-

11 ELTE L 8138/1925–26. etsz.

12 Magyarországi Rendeletek Tára. 1927. (Bp., 1927. pp. 2257–2258.)

13 BME L 1272/1928., M. T. 1928. november 23-i ülés jkv.; *Hivatalos Közlöny* 1928. p. 132.

ra is a bölcsészeti és az orvosi karokon tanult, arányuk a bölcsészkarokon a hallgatólétszámon belül megközelítette az 50%-ot (lásd az V. táblázatot).

III. TÁBLA

A nőhallgatók száma és aránya a Horthy-korszakban

Tanév	A nőhallgatók			A nőhallgatók	
	száma	aránya		száma	aránya
1922/23	1 928	8,3	1931/32	2 335	13,8
1923/24	1 603	7,9	1932/33	2 339	13,9
1924/25	1 564	9,3	1933/34	2 324	13,8
1925/26 ¹	1 633	10,1	1934/35	2 111	12,9
1926/27	1 701	10,7	1935/36	2 053	13,2
1927/28	2 002	12,4	1936/37	2 001	13,2
1928/29	2 210	13,2	1937/38	1 750	12,4
1929/30	2 148	13,2	1938/39 ²	1 771	13,4
1930/31	2 248	13,4			

1 A Testnevelési Főiskola adatai nélkül

2 II. félévi adatok

IV. TÁBLA

A nőhallgatók száma és aránya a két világháború között 15 európai országban

Ország	1925/26		1930/31		1937/38	
	A nőhallgatók száma	aránya	A nőhallgatók száma	aránya	A nőhallgatók száma	aránya
Ausztria	2 422	11,5	3 442	16,4	3 477 ¹	18,6 ¹
Bulgária	1 563	22,8	2 280	25,0	2 393	25,9
Csehszlovákia	2 720	9,8	3 847 ²	12,3 ²	4 436 ³	15,1 ³
Észtország	1 291	25,9	1 163	29,7	982	27,8
Finnország	1 043	24,0	2 247	32,4	2 687	30,8
Görögország	730	7,6	706	8,3	1 326	11,9
Hollandia	1 414	15,0	2 133	17,7	1 901	16,1
Jugoszlávia	2 056	19,1	3 126	22,0	3 341	20,6
Lengyelország	9 296	22,8	12 595 ²	28,0 ²	13 602	28,3
Magyarország	1 633	10,1	2 248	13,4	1 750	12,4
Nagy-Britannia ⁴	16 140	28,7	16 255	26,1	14 002 ¹	22,4 ¹
Németország	11 608	11,4	19 461 ⁵	15,0 ⁵	10 078	14,4
Olaszország	6 276	13,8	6 142	13,3	13 363	17,8
Svájc	908	13,6	996	14,5	1 461	16,1
Svédország	1 415	15,3	1 694	16,6	1 816	19,6

1 1936/37. tanévi adat

2 1929/30. tanévi adat

3 1935/36. tanévi adat

4 Csak az egyetemek adatai

5 1926/27. tanévi adat

V. TÁBLA

A nőhallgatók arányának alakulása néhány képzési ágban az 1920-as–1930-as években (%)

Tanév	Humán- természettudományi	Orvostudományi	Gyógyszerészi	Közgazdasági
1922/23	43,7	11,7	19,5	5,2
1923/24	46,0	9,8	26,0	7,9
1924/25	48,1	10,8	22,4	8,1
1925/26	49,7	10,4	27,5	9,0
1926/27	45,9	8,5	28,9	11,2
1927/28	46,6	9,6	33,6	12,5
1928/29	45,4	8,8	34,3	13,5
1929/30	49,2	9,0	35,9	13,8
1930/31	47,9	9,8	35,8	13,9
1931/32	49,0	11,0	34,7	15,2
1923/33	48,7	11,6	36,0	15,0
1933/34	48,2	12,5	37,6	14,9
1934/35	44,1	14,0	37,7	16,2
1935/36	42,2	15,3	42,1	16,7
1936/37	42,5	14,9	44,3	18,0
1937/38	39,9	14,7	42,5	18,6

Megjegyzés: A közgazdasági képzési ág az 1933/34. tanévig a Közgazdaságtudományi Kar adatait tartalmazza (a mezőgazdasági osztállyal együtt), 1934/35-től pedig a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági és kereskedelmi osztályának adatait.

1934-ben – elsősorban a kibontakozó értelmiségi munkanélküliség hatására – a nőhallgatók felvételének újabb szabályozására került sor. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter 1934. augusztus 18-i bizalmas leiratában közölte az egyetemekkel, hogy „az egyetemet végzők elhelyezkedésének megkönnyítése céljából szükségesnek tartom az egyetemre felvehető nőhallgatók számának korlátozását”. Rendelkezése értelmében a megállapított létszámon belül a nőhallgatók aránya az orvosi és a bölcsészeti karokon, valamint a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági és kereskedelmi osztályán legfeljebb 30, a gyógyszerészi tanfolyamon pedig legfeljebb 50% lehet.¹⁴ E rendelkezésnek azonban nem sok gyakorlati jelentősége volt, a nőhallgatók aránya ugyanis a megelőző években az orvosi karokon, valamint a közgazdasági és kereskedelmi osztályon a 20, a gyógyszerészi tanfolyamon pedig a 35%-ot sem érte el – a bölcsészkarokon viszont 1934/35-ben és a következő években is a felvett nőhallgatók aránya jóval meghaladta a 30%-ot, és a felsőoktatás egészét tekintve a nőhallgatók aránya lényegében nem változott.

A Horthy-korszakkal kapcsolatban megemlítenéd még, hogy a Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége 1938-ban és 1939-ben beadványban kérte a VKM-től a jogi karok nők előtt való megnyitását. A beadvány szerint: „Talán Magyarország az egyedüli állam, ahol a nő mindez ideig hiába várta, hogy a jogi fakultás kapui megnyílja-

¹⁴ MOL K 636–1934–20–58/21106.; *Hivatalos Közlöny* 1934. p. 222.

nak a számára.” E beadványokra azonban válasz nem érkezett, azokat 1942 májusában a minisztériumban ad acta tették...¹⁵

A nők „egyetemi emancipációja” a demokratikus átalakulás éveiben

Az oktatáspolitikai területén a demokratikus átalakulás szerves részét alkotta a nők felsőfokú tanulmányait korlátozó rendelkezések megszüntetése, a nők „egyetemi emancipációja”. Már 1945 tavaszán-nyarán valamennyi felsőoktatási intézmény, fakultás kapujának a nők előtt való megnyitását követelték az értelmiségi szakszervezetek és az MNDSZ. Ezzel kapcsolatban elsősorban a jogi karokon való tanulmányok lehetővé tétele került előtérbe. A VKM 1945. május 19-én erre vonatkozólag a tudományegyetemek, az Igazságügyminisztérium, a Belügyminisztérium és a Budapesti Ügyvédi Kamara véleményét kérte. A debreceni jogi kar és a Budapesti Ügyvédi Kamara, valamint a Szocialista Jogászok Szervezete a jogi karoknak a nők előtt való megnyitása mellett foglalt állást, az igazságügyminiszter azonban „célszerűségi okoknál fogva” egyelőre elzárkózott a nők jogi kari felvétele elől, a budapesti és a pécsi jogi kar pedig „elvileg” egyetértett a nők jogi tanulmányainak lehetővé tételével, de azt csak későbbi időpontban tartotta megvalósíthatónak. A nőknek a jogakadémiákra történő felvételét kérte az egri érseki jogakadémia és a miskolci evangélikus jogakadémia. A „tartózkodó” vélemények ellenére a VKM a kormány elé terjesztette a jogi karoknak a nők előtt való megnyitására vonatkozó rendeletervezetet, amelyet a kormány elfogadva 1945. augusztus 15-én kiadott 6660/1945. sz. rendeletével lehetővé tette a nők jogi kari tanulmányait. (E rendelet hatálya nem terjedt ki a jogakadémiákra; ezt különösen a miskolci jogakadémia sérelmezte, antiszociálisnak és antidemokratikusnak minősítve e korlátozást.)¹⁶

1946-ban azután sor került valamennyi felsőoktatási intézmény nők előtt való megnyitására. Keresztury Dezső vallás- és közoktatástügyi miniszter 1946. augusztus 27-én törvényjavaslatot terjesztett a Nemzetgyűlés elé.

A törvényjavaslat miniszteri indokolása rámutatott arra, hogy a 6660/1945. sz. rendelet „csak részletintézkedés volt és még mindig nem vonta le annak az alapelveknek valamennyi következményét, hogy a demokratikus törvényeknek minden állampolgár részére, nemre való tekintet nélkül, egyenlő jogokat és kötelességeket kell biztosítani... Ezt a célt szándékozom elérni a nőknek az egyetemekre és főiskolákra való felvételéről szóló törvényjavaslattal, amely törvényjavaslat törvényerőre emelkedése esetén... biztosítja a nők teljes egyenjogúságát az egyetemekre, illetve főiskolákra való bejutásuk tekintetében, s ezzel hivatva van a magyar Corpus Jurisnak ezt, a mai demokratikus átalakulás idején különösen kirívó hiányosságát pótolni.”

E törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés 1945. augusztus 29-i ülésén tárgyalta meg és fogadta el. Mind az előadó (Andics Erzsébet), mind az egyes pártok szónokai, mind a felszólaló pártok kívüli képviselők nők voltak (Bajcsy-Zsilinszky Endréné, Szabó

¹⁵ MOL K 636-34913/1940.

¹⁶ MOL XIX-I-1-h-1319/1945., 7748/1945., 10202/1945., 29004/1945., 31942/1945., 47633/1945., 20148/1946.; *Kis Újság* 1945. július 14. p. 3.; *Magyar Közlöny* 1945. augusztus 18. p. 2.

Piroska, Nemes Júlia, Stühmerné Oberschall Ilma, Veress Anna és Schlachta Margit). Valamennyien támogatták a törvényjavaslatot, de egyesek – lényegében az előző korszakokban hangoztatott ellenérvek szellemében – aggályaiknak is kifejezést adtak.

Az 1946. évi XXII. törvény értelmében a nők „az egyetemek valamennyi karára, valamint a főiskolákra hallgatókul a megállapított létszám keretén belül minden korlátozás nélkül felvehető”, a férfi hallgatókéval azonos feltételek mellett. (A törvény ugyanakkor kimondta, hogy rendelkezései nem érintik a hittudományi karokra való felvételre vonatkozó eddig fennálló szabályokat.)¹⁷

A nőhallgatók száma a törvény megszületését követően fokozatosan emelkedett, az 1946/47. tanévben több mint háromszorosa, 1947/48-ban közel négyszerese volt az 1938/39. évi létszámnak, aránya pedig 22%-ra nőtt.

A nőhallgatók számának és arányának növekedése századunk második felében

A nők egyetemi-főiskolai egyenjogúsítása új korszakot jelentett felsőfokú tanulmányaik történetében, számuk, arányuk, képzési ágak szerinti megoszlásuk alakulását – a jogi korlátozás megszüntetésével – a következő fél évszázadban más tényezők befolyásolták.

E tényezők közül a legfontosabbak a társadalmi fejlődés során a nők helyzetében bekövetkezett változások, gazdasági aktivitásuk és műveltségi színvonaluk jelentős növekedése, a középiskolai érettségit tett leányok számának emelkedése, valamint a felsőoktatás méreteinek lényeges kiterjesztése voltak. A nők helyzetében történt változások elemzésére e tanulmány keretében nincs lehetőség. Ami a felsőoktatás mennyiségi fejlődését illeti: az államszocialista korszakban – a tervgazdaság rendszerének viszonyai között, a merev felvételi keretszám-rendszer alkalmazásával – a gazdaságpolitika változásai, a gazdasági ciklusok a felsőoktatás fejlődését, a hallgatólétszám (és ezen belül a nőhallgatók számának) alakulását nagymértékben befolyásolták.

Az 50-es évek elején – az erőltetett ütemű felhalmozáson és iparosításon alapuló felzárkózási politika szerves részeként – a hallgatólétszám ugrásszerűen gyors növelésére került sor. Említést érdemel ezzel kapcsolatban, hogy a minisztertanács 1951. május 19-i, a termelésben részt vevő nők számának emeléséről szóló határozata előírta, hogy a középiskolát végzők közül 1951-ben az egyetemeken és főiskolákon továbbtanuló leányok aránya ugyanolyan legyen, mint a továbbtanuló fiúké (ami azonban akkor irreálisnak bizonyult). 1954 után, a gazdaságfejlesztési tervek korrekciója következtében a felvételi keretszámokat drasztikusan csökkentették, és a visszaesés az 50-es évek végéig tartott. A 60-as évek első felében újabb „nagy ugrás” történt, majd a 60-as évek második felében ismétlődő létszámingadozások voltak. A létszámingadozások az esti és a levelező tagozatokon fokozott mértékben jelentkeztek. Ezt követően a 70-es évek közepétől a 80-as évek végéig – a világgazdasági szerkezeti válságnak az államszocialista országokra, köztük Magyarországra gyakorolt hatásával összefüggésben, a felvételi keretszám-rendszer fenntartásával és a felvételi létszámok

¹⁷ Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés Naplója. III k. pp. 409–434.; *Magyar Törvénytar* 1946. évi törvénycikkek. (Bp., 1947. pp. 96–97.)

alacsony szinten való megállapításával – a magyar felsőoktatás alakulását a tartós stagnálás jellemezte. A rendszerváltozást követően azután – a felvételi keretszám-rendszer megszüntetésével és egyéb tényezőkkel összefüggésben – a hallgatólétszám rendkívül nagyarányú növekedése következett be.

Mindez a nőhallgatók számának alakulásában is megmutatkozott (lásd a VI. táblázatot). Növekedésük mértéke a legnagyobb a 60-as évek első felében (a nappali tagozaton 94,1%-os, az összhallgató-létszámot tekintve 149,5%-os) és a 90-es évek első felében (80,1, illetve 89,0%-os) volt.

VI. TÁBLA

A nőhallgatók számának és arányának alakulása 1946–1995 között

Tanév	A nőhallgatók száma			A nőhallgatók aránya		
	Nappali	Esti-levelező	Összesen	Nappali	Esti-levelező	Összesen
1946/47	5 503	269	5 772	22,0	22,1	22,0
1950/51 ¹	6 780	943	7 723	25,6	15,7	23,8
1955/56	7 832	3 067	10 899	25,5	20,8	24,0
1960/61	11 136	3 582	14 718	37,9	23,5	33,0
1965/66	21 611	15 112	36 723	42,4	35,2	39,1
1970/71	24 036	10 396	34 432	44,7	38,9	42,8
1975/76	30 611	21 341	51 952	47,6	49,4	48,3
1980/81	31 942	18 372	50 314	49,9	49,5	49,7
1985/86	33 563	19 625	53 188	52,3	55,8	53,5
1990/91 ²	37 409	14 098	51 507	48,8	54,7	50,3
1995/96 ²	67 361	29 989	97 350	52,0	59,9	54,2

1 A BME Hadmérnöki Kara, a Gazdasági és Műszaki Akadémia és a Külügyi Főiskola hallgatói, valamint az Agrártudományi Egyetem levelező hallgatói nélkül

2 Az egyházi, a katonai és a rendvédelmi felsőoktatási intézményekkel együtt.

A nőhallgatók aránya fokozatosan növekedett, a nappali tagozaton a 60-as évek közepén már meghaladta a 40%-ot, a 80-as évek közepétől pedig 50% fölé emelkedett. Ez az arány a 60-as évek végéig nagyobb volt, mint számos külföldi országban, ezt követően fő vonásaiban a felsőoktatás nemzetközi fejlődési tendenciáinak megfelelően alakult (lásd a VII. táblázatot).

A nőhallgatók számának alakulását az egyes képzési ágakban ugyancsak befolyásolták a felsőoktatási politika változó preferenciái. Ennek fő vonásai az 50-es évek elejétől a 70-es évek közepéig a műszaki és a mezőgazdasági képzés túlsúlya, majd a 70-es évek második felétől a képzési ágak felvételi keretszámainak csökkentése és a pedagógusképzésnek fokozatosan a legnagyobb képzési ággá válása, valamint több más képzési ág – így különösen a humán, a közgazdasági-társadalomtudományi és a természettudományi képzés – tartós háttérbe szorulása voltak.

A nők aránya a legnagyobb mindvégig a pedagógusképzésben volt (a 80-as évek elejétől a nőhallgatóknak több mint a fele a képzésben vett részt), de fokozatosan nőtt más képzési ágakban is, és jelenleg a képzési ágak többségében már meghaladja az 50%-ot. A legalacsonyabb a nők aránya a műszaki felsőoktatásban, valamint a természettudományi szakképzésben és az agrárfelsőoktatásban. (Lásd a VIII. táblázatot.)

VII. TÁBLA

A nőhallgatók arányának alakulása 15 európai országban a 20. század második felében

Ország	1950/51	1960/61	1970/71	1980/81	1990/91	1993/94
Ausztria	21,4	23,0	29,4	42,0	45,7	47,1
Belgium	16,1 ¹	26,4	36,4	44,3 ³	48,3	..
Dánia	24,4	32,6	36,7	48,9	51,4	52,4 ⁵
Egyesült Királyság	33,5 ¹	27,7 ²	..	36,6	48,2	49,6 ⁵
Finnország	37,0	46,3	48,4	48,2	52,2	53,1
Görögország	..	26,3	31,9	41,5	50,2	50,2 ⁶
Hollandia	21,3	25,7	27,7	39,7	44,4	46,0 ⁵
Lengyelország	34,5	34,7	47,4	55,7	56,0	56,8
Magyarország	23,8	33,0	42,8	49,7	50,3	54,2 ⁷
NSZK	20,8 ¹	22,8	26,9	41,2	40,4	40,2 ⁸
Olaszország	26,3	27,7	37,7	42,6	47,5	50,9
Románia	32,8	33,5	43,0	42,6	53,0	46,7 ⁵
Spanyolország	14,2	23,5	27,1	43,9	51,0	51,7 ⁵
Svájc	12,8 ¹	16,8 ¹	22,5 ¹	30,3	34,7	36,7
Svédország	23,4	33,4	42,4	46,0 ⁴	53,8	53,7 ⁵

1 Csak az egyetemek, illetve az egyetemi szintű intézmények adatai

2 1961/62. tanévi adat

3 A részidejű képzés nélkül

4 1981/82. tanévi adat

5 1992/93. tanévi adat

6 1991/92. tanévi adat

7 1995/96. tanévi adat

8 Az egyesített Németország adata

A nemzetközi összehasonlítás – a vizsgált országok zömét tekintve – hasonló képet mutat; a nők aránya ezekben az országokban is a pedagógusképzésben, valamint a humán szakos képzésben a legnagyobb és a műszaki képzésben a legalacsonyabb (lásd a IX. táblázatot). Az orvostudományi-egészségügyi képzésben a nők igen magas aránya a paramedikális képzés fejlődésével is összefügg, és figyelemre méltó az országok túlnyomó többségében a jogászképzés területén is a nőhallgatók 50%-nál magasabb aránya.¹⁸

A IX. táblázatból is kitűnő aránytalanságok okainak feltárása alapos, a vonatkozó külföldi szakirodalomra is kiterjedő komplex – pszichológiai, szociológiai és közgazdasági – elemzést igényelne. Ennek során különösen a leányoknak a természettudományi és a technikai stúdiumok iránti kisebb érdeklődése motivációit kellene megvizsgálni, de figyelembe kell venni az egyes értelmiségi pályák anyagi-társadalmi megbecsülése közötti jelentős különbségeket is. (Ez utóbbinak meggyőző példája természettudományi karainkon a nők arányának eltérése a tanári és a nem tanári szakok esetében: míg a tanári szakokon a nők a hallgatók többségét alkotják, addig a maga-

¹⁸ A képzési ágak meghatározására lásd *A felsőoktatás mennyiségi fejlődésének nemzetközi tendenciái. Összehasonlító statisztikai elemzés* c. munkám vonatkozó részét. (Bp., 1992. pp. 53–56.)

sabb társadalmi presztízsű nem tanári szakokon arányuk az 1990/91. tanévben a 30%-ot sem érte el.)

VIII. TÁBLA

A nőhallgatók aránya az egyes képzési ágakban

Képzési ág	1970/71		1980/81		1990/91	
	A)	B)	A)	B)	A)	B)
Pedagógiai	70,8	43,1	74,6	49,9	72,8	51,5
Humán	66,2	2,0	59,0	3,0	64,2	3,9
Művészeti	47,6	1,5	44,0	0,9	53,8	1,0
Jogi	46,4	4,8	45,1	4,2	46,5	4,4
Közgazdasági-társ.tud.	59,8	14,0	59,5	15,5	59,0	15,6
Matematikai-természettud.	34,7	2,0	36,5	2,1	29,6	1,6
Orvosi-egészségügyi	55,9	12,0	61,2	11,2	60,1	11,0
Műszaki	18,4	14,6	17,0	9,1	15,3	6,5
Mezőgazdasági	24,5	5,9	29,8	3,8	32,6	3,5
Egyéb	12,5	0,1	20,7	0,3	14,2	1,0

A) A képzési ág hallgatólétszámának százalékában B) A nőhallgatók létszámának százalékában

IX. TÁBLA

A nőhallgatók aránya az egyes képzési ágakban az 1990-es évek első felében, 15 európai országban

	A)	B)	C)	D)	E)	F)	G)	H)	I)	J)
Belgium	71,9	61,9	56,7	50,7	50,5	35,9	64,0	18,8	34,1	44,4
Csehország	67,4	57,9	50,4	46,6	50,0	30,2	59,5	20,6	37,5	59,8
Dánia	75,2	70,1	60,1	53,4	42,3	34,0	82,4	22,8	53,0	35,3
Észtország	83,6	69,2	63,5	48,7	58,5	42,5	73,6	17,1	44,8	39,4
Finnország	76,3	72,8	57,8	49,2	58,6	33,3	83,7	14,9	42,2	55,9
Görögország	68,6	76,8	66,2	64,7	55,9	40,0	58,6	23,6	36,7	40,6
Hollandia	63,7	64,4	60,6	48,5	46,6	24,2	66,9	11,5	31,2	44,3
Lengyelország	82,1	72,0	58,1	52,3	63,3	60,2	67,7	21,8	42,3	41,2
Magyarország	71,9	70,0	49,7	53,3	58,2	31,0	58,1	21,2	41,3	27,0
Olaszország	80,1	80,3	64,9	54,6	49,2	48,8	51,4	22,6	36,9	86,0
Spanyolország	73,9	64,7	57,8	56,6	55,4	41,0	67,1	22,6	53,0	56,5
Svájc	70,3	56,4	64,7	42,5	37,9	26,7	54,1	7,9	35,0	20,5
Svédország	79,1	64,6	59,9	53,4	55,7	30,6	73,5	20,1	38,2	59,1
Szlovákia	73,4	62,1	53,0	52,8	57,7	46,7	61,0	28,5	41,8	27,7
Szlovénia	80,2	67,7	59,2	66,2	63,6	51,5	74,4	21,8	50,5	59,9

A) Pedagógiai; B) Humán; C) Művészeti; D) Jogi; E) Közgazdasági-társ.tud.; F) Matematikai-természettud.;

G) Orvosi-egészségügyi; H) Műszaki; I) Mezőgazdasági; J) Egyéb

A nőhallgatók száma nagyarányú növekedésének eredményeként jelentősen nőtt a felsőfokú képzettséggel rendelkező nők száma és aránya. A felsőfokú végzettségű nők száma 1949 és 1990 között több mint húszszorosára nőtt, a felsőfokú képzettségű aktív kereső nők száma pedig közel huszonnégyszeresére. (A felsőfokú képzettségű

nők számának és arányának 1960–1990 közötti alakulására lásd a X. táblázatot.) Az 1990. évi népszámlálás adatai szerint a felsőfokú képzettségű nőknek mintegy a fele pedagógus végzettséggel rendelkezett, utánuk – 10% feletti aránnyal – a közgazdasági-társadalomtudományi és az orvosi-egészségügyi végzettségűek következtek.

X. TÁBLA

A felsőfokú képzettségű nők számának és arányának alakulása

Év	A)	B)	C)	D)	E)	F)
1960	38 981	23,0	1,2	33 412	22,1	2,0
1970	92 237	31,2	2,7	77 828	30,2	3,8
1980	193 813	40,0	5,3	161 529	39,2	7,3
1990	339 483	47,0	9,3	255 261	46,0	12,7
1960=100	870,9			764,0		

A) A felsőfokú végzettségű nők száma; B) A felsőfokú végzettségű nők aránya a felsőfokú végzettségű népesség százalékában; C) A felsőfokú végzettségű nők aránya a 25 éves és idősebb női népesség százalékában; D) A felsőfokú képzettségű aktív kereső nők száma; E) A felsőfokú képzettségű aktív kereső nők aránya a felsőfokú képzettségű aktív keresők százalékában; F) A felsőfokú képzettségű aktív kereső nők aránya az aktív kereső nők százalékában

A felsőoktatási intézmények főfoglalkozású oktatói között – az 1995. őszi adatok szerint – a nők aránya 36,7% volt (az egyetemi és főiskolai tanárok között azonban csak 12,7%). Figyelmet érdemelnek az akadémikusok, valamint a tudományok doktora és a kandidátusi fokozattal rendelkező nők adatai is: a 298 akadémikus között mindössze 8 nő van (2,7%), a tudományok doktorai között 205 (9,5%) és a kandidátusok között 2213 (22,7%). Ezek az adatok a nőknek az „akadémiai” szférában a kívánatosnál alacsonyabb arányát tükrözik.

LADÁNYI ANDOR

